

Mitä olen oppinut?

LEA LAITINEN

Jäähyväisluento 25. marraskuuta 2011 Helsingin yliopistossa

Toimin suomen kielen professorina Helsingin yliopistossa elokuun alusta 2002 heinäkuun loppuun 2011, yhdeksän vuoden ajan. Se oli juuri sopivan mittainen pesti, koska ehdin jo unohtaa, mistä aiheesta pidin virkaanastujaisesitykseni. Sen kuitenkin muistutin, että siihen sisältyi virhe, jonka ajattelin korjata viimeistään jäähyväisluennolla.

Esitelmä löytyi Virittäjän verkkosivuilta. Sen otsikko oli Kielentutkimus ja äidinkieli. Sivusin siinä muun muassa Matias Aleksanteri Castrénin ensimmäistä luentoa suomen kielen professorina – siis virkaanastujaisluentoa – vuodelta 1851. Castrén sanoi näin:

Ordet bildning innefattar och måste innefatta det högsta föremålet för våra strävanden. Men vi hafva sett, att detta sträfvande svärligen kan lyckas, så framt vi ej vidmakthålla, odla och bearbeta *vårt älskade modersmål*.¹

”Vårt älskade modersmål”, minä toistin ja selitin vielä: ”Castrén tarkoitti suomea”. Sekä suomenkielinen että ruotsinkielinen sivistyneistö puhui noihin aikoihin suomesta koko kansakunnan äidinkielenä. Castrén käytti siitä luennollaan myös nimitystä *det fosterländska språket*. Sillä hän tarkoitti Suomen suuriruhtinaanmaan alueella asuvan enemmistön kieltä, ’isänmaan kieltä’. Hän oli aloittanut luentonsa näin:

Jo kaksi vuosisataa on sivistyksen ja tiedon kunniapaikka seissyt *Suomen kamaralla* (*på Finlands jord*) mutta tänään on ensimmäinen kerta, kun yksi sen luentosaleista annetaan siihen käyttöön, että *Suomen kieli* (*Finlands språk*) saa siellä nauttia samaa suojaa ja hoivaa kuin kaikki muutkin oppialat...

1. Sana *sivistys* merkitsee ja sen täytyykin merkitä pyrkimystemme korkeinta kohdetta. Mutta olemme nähneet, että tämän pyrkimyksen onnistuminen on vaikeaa, mikäli emme ylläpidä, viljele ja kehitä *rakasta äidinkieltämme*.

Omassa luennossani kaikki meni tähän asti hyvin: Castrén tosiaankin tarkoitti meidän äidinkielellämme suomen kieltä. Mutta sitten sanoin nuo onnettomat sanat: ”vaikka ei sitä osannutkaan”. Pian Virittäjän ilmestyttyä muuan fennougristi lähetti ystävällisen viestin huomauttaen virheestä, jota en ollut edes huomannut. Nyt minulla on vihdoin tilaisuus korjata tämä kömmähdyks julkisesti. Tiesin kyllä ensimmäisen suomen kielen professori Matias Aleksanteri Castrénin osanneen suomea jo lapsuus- ja kouluvuosistaan asti; hän oli kääntänyt jo 1841 Kalevalankin ruotsiksi. Olin siis ollut huolimaton. Minun olisi pitänyt muotoilla asia näin: ”Castrén tarkoitti suomea, vaikka ei pystynytäkään käyttämään sitä kielentutkijana”.

Ei kukaan muukaan siihen pystynyt, sillä vuonna 1851 suomea ei vielä käytetty tieteen kielenä. Ei ollut suomenkielistä tutkimusta eikä yliopisto-opetusta. Ei ollut tieteellistä terminologiaa suomeksi. Latinankielisen väitöskirjansa jälkeen Castrén kirjoitti lähinnä ruotsiksi ja saksaksi; hänen postuumit tutkimuksensa olivat kaikki saksankielisiä. Castrén ja hänen seuraajansa Elias Lönnrot kävivät koko keskinäisen kirjeenvaihtonsa ruotsiksi. Lönnrotkin piti virkaanastujaisesityksensä vuonna 1854 ruotsiksi ja julkaisi kielentutkimusta ruotsiksi tai saksaksi, ennen kuin alkoi vähitellen pitää suomenkielisiä luentoja, tehdä suomenkielisiä termejä ja kirjoittaa suomeksi suomen kielen tutkimusta.

Virheistä oppii, ja tästä opin sen, että hajamielisenkin professorin – kuten tutkijan ja ihmisen yleensäkin – on oltava tarkka. Muuten olisin voinut lukea virkaanastujaisesitykseni jäähyväisluentona melkein sellaisenaan. Siinä käsiteltiin asioita, joihin edelleenkin sitoudun: indeksisen kielioopin performatiivisuutta, suomea tieteen kielenä, inarinsaamea ja uhanalaisten kielten revitalisaatiota, monikielisyttä ja kielellistä tietoisuutta etnisen itseymmärryksen lähtökohtana. Onneksi olen kuitenkin oppinut näistä asioista tänä aikana myös paljon uutta, joutunut vaihtamaan näkökulmaa, kokenut asioita, joita en osannut etukäteen kuvitella. Ne ovat olleet yhteisiä oivalluksia hankkeissa ja verkostoissa, joihin olen päässyt mukaan. Otan esille kolme tärkeintä asiaa, jotka ovat muuttaneet käsitystäni kielestä ja sen asemasta kieliyhteisössä.

Ensiksi puhun tieteen termipankista, joka on ollut viimeinen tehtäväni yliopistossa. Mikään kieli ei tietenkään voi toimia tieteen – tai vaikkapa hallinnon – kielenä ilman yhteistä tieteellistä – tai hallinnollista tms. – sanastoa. 1800-luvulla laadittiin tuhansittain suomenkielisiä termejä, jotta voitiin toteuttaa 1863 annettu kielireskripti ja nostaa suomi 20 vuodessa virallisen kielen asemaan ruotsin rinnalle. 2000-luvullakin oma-kielinen terminologia on tieteen ydinkysymyksiä eri maissa. Perustetaan muun muassa digitaalisia termipankkeja ylläpitämään ja kehittämään termistöjä, jotta kotimaiset kielet pysyisivät käytössä kansainväliseksi työkieleksi nousseen englannin rinnalla.

Tieteen kansallisen termipankin syntysanat lausuttiin vuonna 2009 julkistetussa kielipoliittisessa toimintaohjelmassa *Suomen kielen tulevaisuus*, kun esitettiin valtiovalle toimenpide-ehdotuksia suomen pitämiseksi täysipainoisena tieteen kielenä. Nyt laitoksellamme toimii viisivuotinen infrastruktuurihanke, jota Suomen Akatemia ja Helsingin yliopisto rahoittavat. Se on yhteistyössä Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen termiasiantuntijoiden, Sanastokeskus TSK:n terminologioiden sekä FINCLARIN-hankkeen ja yleensäkin kieliteknologioiden kanssa. Tärkeä yhteistyökumppani

on Tieteellisten seurain valtuuskunta, jonka palvelimelle avataan vuoden 2012 alussa Termipankin sähköinen wiki-työskentelyalusta. Sillä sitten rakennetaan yhdessä eri alojen asiantuntijoiden kanssa monitieteistä, avoimeen käyttöön tulevaa termitietokantaa.

Talkootyön osuus termipankin toteutuksessa on herättänyt erityisen suurta kiinnostusta muiden maiden vastaavissa hankkeissa. TSV:llä onkin suomalaisen tiedeyhteisön talkootyön keskeisenä foorumina yli sadan vuoden kokemus. Sen vanhimmat jäsen seurathan perustettiin 1800-luvulla juuri suomenkielisten tieteellisten termistöjen luomista varten. Myös opiskelijat ja eri tieteenaloiden harrastajat – ns. kansalaistutkijat – voivat osallistua termipankin työhön. Tämä on jatkoa kansallisten tieteiden vanhalle aineistonkeruumetodille, jossa ns. kansanihmiset toimivat kenttätöissä tutkijoiden *kielimestareina* tai lähettivät vapaaehtoisina vastaajina tietojaan arkistoihin. Suomen kielen emeritaprofessorina minun on helppo valita vapaaehtoistyöni: astun vain Termipankin sähköiseen työhuoneeseen ja rupean talkoisiin.

Elias Lönnrot teki aikoinaan paljon termejä muun muassa kasvitieteen, lääketieteen ja lakikielen tarpeisiin. Hän julkaisi varhain myös kielioppitermejä, 1840-luvulla ruotsinkielisessä ja 1850-luvulla suomenkielisessä artikkelissa. Lönnrot halusi saada suomen kieleen perustuvia oppisanoja ala-alkeiskoulua varten, jotta rahvaan lapset voisivat ymmärtää niiden merkityksen ja opiskella kieliaineita helpommin. Sellaisia olivat esimerkiksi *sija* (ei siis *kausus*) ja *luku* (ei *numerus*). Myöhemmin monet termit vaihtuivat lainasanoihin, jollainen on esimerkiksi *genetiivi*, jonka vaihtoehdoksi Lönnrot esitti muun muassa termiä *omistussija*. Nykyisin suomenkieliset kielitieteen termit eivät ole kovin läpinäkyviä. Kansainvälinen sana tuntuu suomeksi kirjoittavan suomen kielen tutkijan tekstissä ehkä termimäisemmältä, koska se erottaa metakielen ja tutkimuksen kohteena olevan kielen selvemmin toisistaan. Mutta juuri siksi suomalaisen kieliyhteisön ei ole helppo seurata alamme suomenkielisiä esityksiä.

Termipankissa kartoitetaan eri alojen käytössä olevia termejä ja niiden määritelmiä, ei suomenneta tai vaihdeta niitä uusiin. Kiinnostavaa tutkimusta termeistä ja niiden muodostuksesta eri tieteenoilla työ tulee varmasti tuottamaan. Tulokset voivat ylittää, sillä kielipolitiikan tutkimukseen liittyy paljon stereotyyppisiä odotuksia. Olisi esimerkiksi jännittävä nähdä, ovatko luonnontieteen ja teknisten tieteenaloiden suomenkieliset termistöt useammin omaperäisiä ja ymmärrettäviä kuin humanistien. Suomenkielisen tieteenteon edelläkävijöihinhan kuului monia luonnontieteiden ja teknisten tieteenaloiden tieteellisiä seuroja. Toisaalta suomen kieli on tunnetusti väistynyt yliopistoissa tieteen ja opetuksen kielenä englannin tieltä erityisesti noilla samoilla aloilla. Kielipoliittista ohjelmaa tehtäessä tosin huomattiin, että niiden tutkijat käyttävät enemmän suomea tieteellisten seurojen ja tutkimuslaitosten julkaisusarjoissa, minkä voi tulkita rinnakkaiskielisyysperiaatteen noudattamiseksi: kieli valitaan tekstin vastaanottajan mukaisesti.

Toisin kuin oman yliopistomme kielistrategia, jota toivon mukaan pian aletaan uudistaa ja täsmentää, Aalto-yliopiston nykyiset kielelliset linjaukset edellyttävät suomen ja ruotsinkielisten tieteellisten termien aktiivista kehittämistä ja yhtenäisen terminologian käyttöä tärkeimmistä käsitteistä. Hankkeemme kontaktit Suomessa ja ulkomailla ovat osoittaneet, että nimenomaan teknisten tieteiden tutkijat ovat termityön pioneereita.

reja. Paradoksaalista kyllä kielentutkijoita on sen sijaan termihankkeissa nähty aika vähän. Tieteen kansallisessa termipankissa suomen kielen tutkijat ovat ensi kertaa laajan tieteidenvälisen toiminnan keskiössä ja samalla vastuussa aivan uudenlaisen yhteistyön perusrakenteista. Siinä meillä on valtava mahdollisuus, jota ei kannata hukata.

Toinen asia, josta olen oppinut paljon uutta vuoden 2002 jälkeen, on inarinsaame. Inarinsaamen pelastuminen kuolemalta on suurin ihme, jonka olen elämäni aikana kokenut. Kun aloitin 1970-luvun alussa inarinsaamen kielen opiskelun Nellimissä, nuorin tapaamani puhuja oli jo yli 30-vuotias. Kirjoittaessani 1980-luvulla ja 90-luvun alussa sanakirjaa *Inarilappisches Wörterbuch* Erkki Itkosen hankkeessa rakensin inarinsaamelaisen kulttuurin museota, muistomerkkiä kieliyhteisöstä, jota pian ei enää olisi. Vanhan fennistisen tai fennougristisen jargonin mukaisesti sitä olisi tuolloin nimitetty – ja ehkä nimitettiin, jos joku huomasi meneillään olevan prosessin – hiipuvaksi tai sammuvaksi kielen sirpaleeksi, ja hieman myöhemmin se olisi mainittu yhtenä tuhansista vakavasti uhanalaisista kielistä, joiden rippeet kielentutkijoiden pitäisi ehtiä digitoida ennen niiden kuolemaa.

350 hengen kieliyhteisö Inarissa päätti kuitenkin toisin ja nosti äidinkielensä takaisin elävien kielten joukkoon. Kun pidin virkaanastujaisluentoani, ensimmäinen inarinsaamen kielipesä oli toiminut jo viisi vuotta, mutta valtio ei vielä kukaan tukenut sen toimintaa, vaan sen teki Suomen Kulttuurirahasto. Vasta tämän vuoden alusta opetus- ja kulttuuriministeriö on ottanut täyden vastuun kielipesistä. Mutta kielen elpymiseen tarvitaan tietysti muutakin kuin kielipesiä: oppimateriaaleja, rokkia, räppiä, oopperaa, tietokonepelejä – kaikkea mitä ihmiset kielellään tekevät. Tarvitaan aikuisia kielenpuhujia: vanhempia, opettajia, terveydenhoitajia. On kehitettävä täydennyskoulutusta ja uusia kielenoppimismetodeja. Inarilainen kieliyhteisö onkin ratkonut näitä ongelmia hämmästyttävän nopeasti ja tehokkaasti, kuten Matti Morottaja, yliopistomme kunnia-tohtori inarinsaamen elvytyksen parhaana asiantuntijana tässä seminaarissa kertoi.²

2000-luvun maailmassa tietotekniikalla ja kieliteknologialla, digitaalisilla aineistoilla ja sähköisillä työ- tai oppimisympäristöllä on erityisen suuri merkitys uhanalaisten kielten elpymisessä. Eri puolilla maailmaa tai maata olevien kieliyhteisön jäsenten ajalliset ja paikalliset etäisyydet voidaan nykyteknologian keinoin ylittää. Itse vierailen päivittäin Facebookin ryhmässä *Anarâš orroomviste*, inarinsaamelaisessa olohuoneessa, jossa natiivit ja kakkoskieliset keskustelevat inarinsaameksi kielestä ja kulttuurista. Kun jonakin päivänä olen levännyt tarpeeksi ja muuttunut rennoksi ja vapaaksi eläkeläiseksi, siirryn kenties kuulijasta puhujaksi, rohkaisen mieleni ja kirjoitan ensimmäiset lauseeni inarinsaamen olohuoneessa istuville.

Mutta miten muutaman sadan hengen kieliyhteisö voi pitää kielen hengissä ja valata sille uusia käyttöalueita, kun isotkin kansalliskielet näyttävät menettävän markkinatalouden ehdoin omiaan? Inarinsaamen elpymisen on mahdollistanut sen johdonmukainen käyttäminen ainoana kielenä kaikissa oman kieliyhteisön kielenkäyttötilanteissa, yhdistyksissä, kielipesissä ja niin edelleen, ja tämä on tietysti edelleen

2. Jäähyväisluennon yhteydessä järjestettiin juhlaseminaari professori Lea Laitisen kunniaksi. Seminaarissa puhuivat mm. tässä lektiossa mainitut Matti Morottaja ja Anna Kuismin.

sen elossa pysymisen edellytys. Samalla inarinsaamelaiseen kulttuuriin kuuluva suvaitsevaisuus ja vieraanvaraisuus vahvistaa kieliyhteisöä. Suomenkielinen lapsi voi ilman saamelaisia sukujuuriakin tulla kielipesälapseksi tai aikuinen opetella inarinsaamen perheensä ykkös- tai kakkoskieleksi. Ketään ei torjuta vähemmistökielen yhteisöstä, silläkään uhalla että kieli muuttuu aluksi tavallista nopeammin ja on alttiina vieraille vaikutuksille.

Tilanne on toiseltakin kannalta aivan erilainen kuin vielä puoli vuosisataa sitten, jolloin suomalaisen yhteiskunnan karkea sulauttamispolitiikka teki saamelaisista yksikielisiä suomenpuhujia. Sitä ennen inarinsaamelaiset olivat olleet kalottialueen asukaina monikielisiä vapaaehtoisesti ja itseoppineesti. Neljäkymmentä vuotta sitten tajuin kielimestarini Elsa Vallen oppilaana, että juuri se teki heistä yksikielisiä älykkämpiä. Kuten tiedämme, kielentutkijat ovat sittemmin todenneet, että jos kielivähemmistön lapselle opetetaan tämän äidinkieltä valtakielen rinnalla, kaikki kielennoppiminen ja yleensäkin oppiminen edistyy. Viime aikoina on myös muilta tieteenaloilta eri puolilta maailmaa kuulunut uutisia varhaisen kaksikielisyyden eduista ihmisten aivotoinnalle: Kaksikielisen ihmisen aivot saavat enemmän happea kuin yksikielisen. Kaksikielisyys hidastaa Alzheimer-taudin etenemistä. Kaksikieliset opiskelijat oppivat matematiikkaakin paremmin kuin yksikieliset.

2000-luvulla inarinsaamelainen kieliyhteisö koostuu yhä selvemmin täydellisen kaksikielisistä jäsenistä, jotka puhuvat maan valtakielen lisäksi yhtä hyvin omaa äidinkieltään. Kaksikielisyys tekee tietoiseksi kielen olemassaolosta. Se onkin nousemassa uhanalaisten vähemmistökielten selviytymisstrategiaksi.³ Sen merkityksen kiteytti pohjoissaamelainen ystäväni, kirjailija Kerttu Vuolab kirjoituksessaan Minä kahdessa maailmassa (1998) näin: ”Jos kuka niin vähemmistökieltä puhuva tietää, että kielitaito on rikkautta. Toisen kielen kautta ihminen saa toiset aistit elämään, ikään kuin toiset silmät ja korvat aukeaisivat maailmaan.” Vuolab havainnollisti asiaa esimerkillä. Suomalainen ottaa yön ratsukseen: hän lähtee *yön selkään*. Saamelaiselle yö on opas ja ystävä, joka johdattaa häntä illasta aamuun. Saameksi lähdetään *yön käteen*. Ilmiön merkitys hahmottuu siis kaksikieliselle ihmiselle kahdella vaihtoehdoisella tavalla, ja tämä antaa hänelle kaksi erilaista tapaa sen kohtaamiseen. Kaksikielisyys on uutta luova voimavara sekä yksittäiselle ihmiselle että koko yhteiskunnalle.

Kolmanneksi vielä pari sanaa siitä, mitä opin 2000-luvulla suomen kirjakielen historiasta, aineistoista ja kielellisestä tietoisuudesta. Vietin vuosituhaten alussa pari vuotta Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksessa kirjakielen historian tutkijana. Se oli minulle uusi ala, sillä olin tutkinut lähinnä suomen murteita, puhuttua ja poeettista kielioppia; noihin aikoihin kirjoittelin kirjaa *hän*-pronominin logoforisuudesta. Kotuksen aika merkitsikin paljon kehitykselleni tutkijana.

Tutkimuskeskuksen työntekijänä pääsin heti käyttämään digitoituja kirjakielen historiallisia aineistoja. Se oli tajunnan räjäyttävä kokemus. Saatoin esimerkiksi helposti

3. Itse asiassa kaksikielisyys on kuulunut saamelaisten kasvatustavoitteisiin pitkään. 1980-luvulla se nousi myös kouluopetuksen pääperiaatteen, kuten Irja Seurujärvi-Karin tuoreesta väitöskirjasta (2012) ilmenee.

seurata 1700- ja 1800-luvun teksteistä *hän*-pronominin vähittäistä kehittymistä liitepartikkeliksi *-han* tai *-hän*. Tajusin myös, etten voisi kunnolla ymmärtää pronominin käyttöä menemättä syvälle vanhan kirjasuomen aineistoihin eli digitoituihin Ruotsin ajan suomenkielisiin teksteihin, 1500-luvulle asti. Myöhemmin tutkin varttuneen tutkijan kaudella eräiden omistusrakenteiden historiaa Kotuksen kirjakielikorpuksista, jotka olivat silloin jo verkossa kaikkien saatavilla. Samoihin aikoihin olin päässyt Kotuksen työryhmään tekemään suomen kielipoliittista toimintaohjelmaa ja saanut siinä tehtäväkseni kirjoittaa kuvauksen suomen kielen julkisen aseman historiasta. Luin paljon historian-, kirjallisuuden- ja kulttuurintutkimusta. Uutta näkökulmaa sain myös Anna Kuisminin äsken esittelemässä monitieteisessä hankkeessa, jossa yritimme katsoa 1800-luvun tapahtumia alhaalta päin, itseoppineiden kansanilmien tekstien valossa.

Tämän tietovirran tuloksena oli hämmäntävä aivomyrsky, sillä käsitykseni suomen kirjakielen ja julkisen suomen kielen historiasta muuttui ratkaisevasti. Esimerkiksi ”yksi kieli, yksi mieli” -ideologiasta oli näköjään puhuttu huolimattomasti. 1800-luku osoittautui monikieliseksi ja kielellisesti tietoiseksi vuosisadaksi, joka typistyi ahtaan yksikieliseksi vasta 1900-luvun puolella. Eniten mullistui kuitenkin kuvani Ruotsin aikana kirjoitetun ja puhutun suomen olemuksesta, asemasta ja merkityksestä. Vanha kirjasuomi ei ollutkaan tekstuaalisesti niin kapea-alaista kuin väitettiin, eikä kielenä niin ruotsinmukaista kuin oli esitetty. Jo raamatunkäännökset sisälsivät lukuisia tekstilajeja. Kirjakielen sanasto oli erittäin tukevasti suomenkielistä: vierassanoja siinä oli paljon vähemmän kuin meidän aikamme kirjakielessä. Tämän asian voi silmämääräisesti havaita Vanhan kirjasuomen sanakirjan ensimmäisistä osista, joille monitieteinen tiedeyhteisö kaipaa kiireesti jatkoa. Dokumenttina oman kieliyhteisön kirjallisesta historiasta tällainen kirjasarja kuuluu itseään kunnioittavan kansakunnan arvosteeksi. Sen valmistuksen keskeyttäminen Kotuksessa on kertonut kielellisen identiteettimme häiriötilasta.

Koska Ruotsin ajan tekstit olivat enimmäkseen käännöspohjaisia, ne sisälsivät runsaasti ruotsin mukaisia kieliopillisia rakenteita. Varsinkin säädöksiä ja hallinnon tekstejä voisi tältä kannalta verrata nykyisten EU-säädösten suomennoksiin, joiden on oltava yhdenmukaisia unionin työkielillä laadittujen tekstien kanssa. Tässä prosessissa monet omakieliset muodot saattavat kuitenkin jäädä näkymättömiin, jopa hävitä kielestä. Koska ilman kirjakieltä ei ole mahdollista toimia yhteiskunnan kaikilla kielikäyttöalueilla, kieliyhteisö joutuu usein maksamaan kielellisistä oikeuksistaan tämän hinnan. Itse olen tutkinut paljon niitä puhutun kielen hienoja ja merkityksellisiä rakenteita, jotka jäivät standardoidun nykysuomen ulkopuolelle. Monet noista piirteistä elävät yhä puheessa täyttä elämää, joten niistä voi kertoa ymmärrettävästi omalle kieliyhteisölle. Se kuuluu tietysti kielentutkijan yhteiskunnallisiin tehtäviinkin.

Kielitietoisuus ei ole silti pelkästään eikä itsestään selvästi kielentutkijan ominaisuus. Itseoppineiden tekstejä tutkivassa hankkeessa saimme sellaisen tutkimustuloksen, että 1800-luvun kouluttamattomat suomenkieliset kansanilmit olivat kielellisesti hyvin tietoisia kirjoittajia, koska he hallitsivat monia kielimuotoja – samaan tapaan kuin tutkijat, jotka tuohon aikaan rakensivat nykysuomen standardia. Kansanilmit käyttivät kirjoituksissaan oman paikallisen puhekielensä lisäksi sekä uuden

että vanhan kirjakielen rakenteita luovasti merkityksenannon resussina ja loivat niiden pohjalta jopa omia kirjallisia tyylejään. Rahvas tunsi suomen kielen eri muodot jo ennen omaa luku- ja kirjoitustaitoaakin, sillä Ruotsin kirkkolain määräyksestä kirkolliset ja hallinnolliset kuulutukset luettiin vuosisatojen ajan viikoittain ääneen kaikissa suomalaisissa kirkoissa.

Olin siis toistellut suomen kirjakielen historiasta pinnallisia kliseitä, joita muutkin olivat toistelleet. Se kävi ilmi alkuperäislähteillä, kun upposin autenttisiin tekstiaineistoihin. Tänäpä, 25. marraskuuta 2011, eduskunnan sivistysvaliokunta on kuullut tiedeyhteisön edustajien viimeisiä kannanottoja ensi vuoden alusta voimaan tulevaan Kotus-lakiin. Omat kokemukseni vahvistavat tutkijoiden yleisen mielipiteen, jonka mukaan kansallisten kieliaineistojen erityinen suojelu on välttämätöntä, samoin kuin senkin, että kielentutkijoiden on niitä ylläpidettävä ja että tämä olisi mainittava laissa eksplisiittisesti erikseen. Itsestään selvää on myös, että Kotuksen on kielipoliittisena elimenäkin oltava nimenomaan tutkimuslaitos, koska kielipoliittikkaa tai kielenhuoltoa ei voi tehdä erillään tutkimuksesta.⁴

Siirsin eläkkeelle jäämistäni vuodella siksi, että ehtisin työskennellä Norsussa eli uudessa suomen kielen, pohjoismaisten ja suomalais-ugrilaisten kielten ja kirjallisuuksien laitoksessa. Parhaillaan laitos viettää tiivistä juhlakautta. Eilen eli 24.11. pidettiin ruotsinkielisten kirjallisuudentutkijoiden järjestämä monikielisyysseminaari, jonka taustavoimissa oli monia laitoksemme tutkijoita. Ensi viikolla suomen kielen ja pohjoismaisten kielten uudet professorit pitävät luentonsa. Joulukuun alussa kuullaan neljä väitöstä samoista oppiaineista, ja heti tammikuussa seuraa suomalais-ugrilaisen kielentutkimuksen väitöstilaisuus, joka pidetään ensimmäistä kertaa Helsingin yliopiston historiassa pohjoissaameksi. Olen ylpeä monikielisestä laitoksestani, joka tekee mahdolliseksi uudenlaisen, entistä tietoisemman yhteistyön opetuksessa, tutkimuksessa ja yhteiskunnallisissa vaikuttamisessa. Siltä voi odottaa vielä paljon.

Kirjoittajan yhteystiedot:
etunimi.sukunimi@helsinki.fi

4. Kommenttien jälkeen Laki Kotimaisten kielten kesuksesta astui muuttumattomana voimaan 1.1.2012. Laitosta ei siis nimetä eikä määritellä enää tutkimuskeskukseksi. Kansallisia kieliaineistoja ei myöskään laissa mainita.